

Нобельське Євангеліє, якому півтисячі літ, шукає шлях повернення в рідну Україну

Точніше, українські ентузіасти торують шлях до цієї реліквії, писаної 1520 року в селі Нобель (нині Заріченського району). Нобельське Євангеліє, збережене в єдиному екземплярі та старше на 41 рік від Перекопницького, яке визнане українською Першокнигою, перебуває у Вільнюсі в бібліотеці Академії наук Литви.

І саме в цій Вільнюській бібліотеці напередодні 2018-го року побувала делегація з українського Полісся, аби наяву побачити та відчути дух древньої земляцької святині.

У складі делегації – настоятель Морочненської Свято-Параскевської церкви, уродженець Нобеля о. Павло (Дубінець) та виходець із Заріченщини, краєзнавець Сергій Чежун.

Нобельське Євангеліє, якому півтисячі літ, шукає шлях повернення в рідну Україну

Початок на с. 1

Поліські краєзнавці взяли курс на Литву

– Так, ми наяву відчули подих цієї древньої святині, – ділиться враженнями від поїздки о. Павло, – представила нам Євангеліє завідувача відділом давньої рукописної книги Еріка Кулішене, майже наша землячка, бо її мама родом із України. Саме вона відповідає за збереження Нобельського Євангелія і саме вона три роки тому надала нам початкову інформацію про цю книгу, яку ми в себе на Поліссі почали шукати. У Литві Нобельське Євангеліє фотографували посторінково нам не дозволили, окрім розділу з Євангелієм від Матвія. Це для того, щоб ми могли звірити текст із факсимільним виданням пересопницького варіанту перепису святого Письма. Загалом раритет нас дуже вразив. Розміром він 20 на 15 сантиметрів. Сторінки, а їх 702, писані чорними чорнилами, натомість заглавні слова – червоною кіновар'ю. Ще тут є дуже значима річ – відомість про час написання, зокрема, дата, коли завершена праця. Це день пам'яті Іустина Філософа 1520 року. Тобто 14 червня, як за новим стилем. Читати книжку навіть зі знанням старослов'янської мови нелегко. Бо в тексті є багато скорочень, а також суцільних рядків, які можуть сягати до одного абзацу. Так що при читці треба додатково розділяти слова і додумуватися до змісту... Запам'яталося і таке: не всі букви на сторінці однакового тону. Є особливо виразні – це коли писар первонаочально наносив фарбу на листок і цієї фарби було найбільше. При огляді книги особливо вразив незвичний припис-закляття – не брати Євангелія із Миколаївської церкви містечка Нобеля Пінського повіту. Зрештою, таке закляття в середньовічному книжництві було непоодиноким. Воно використовувалося, аби на віки «прив'язати» книгу до того місця, де вона народилася. Слід сказати і про те, що литовці гідно бережуть раритет. Для нього виготовили спеціальний футляр. Торік книгу реставрували. Водночас на ній символічно залишилися потертості від читання та сліди від свічкового

нова сторінка, пов'язана із книгою, народженою в Нобелі.

Річ у тім, що три роки тому вчителька, натхненна історією рідного краю, вивчала вікові витоки села Нобель, нині провінційного, а колись доволі славного. І натрапила на книжку Петра Гільтебрандта «Рукописное отделение Виленской публичной библиотеки» середини позаминулого століття. Саме в ній вичитала розповідь про рукописне Четвероевангеліє, явлене у світ 1520 року в Нобелі, а далі «перекочоване» на литовські терени.

Відповідно, у Валентини Тумаш-Ляховець та її колег-краєзнавців, з якими дослідниця поділилася відкриттям, з'явилася закономірна цікавість: чи жива ця пам'ятка донині. Після поданого запиту в Литву з'ясувалося, що, дійсно, жива, а заодно має надзвичайну долю.

За однією з версій, книга змінила місце перебування тому, що в середині XIX століття граф Тишкевич заснував у Вільнюсі Музей давнини, а попечитель Віленського навчального округу відрядив у Західний край пошуковців із дорученням збирати рукописні книги, що мають цінність. Вочевидь, саме за таких обставин потрапило Нобельське чотирикнижжя в поле зору литовських прихожан.

Закляття дячка-переписувача

Із приводу місця перебування книги існує цікава, навіть дивовижно-містична історія. Її Валентина Тумаш-Ляховець знайшла в іншому давньому дослідженні, здійсненому археографом Флавіаном Добрянським. Попри те, що Добрянський аналізує стиль письма (до речі, не «дуже грамотного, без розділових знаків») від самоучки-переписувача, він робить особливий акцент на післямові до Біблії.

А там йдеться про таке: «Хто цю книгу візьме від церкви Святого отця Миколи в Ноблі Пінського повіту, той буде проклятий у цей вік і в майбутній. А писав дяк, многогрішній раб Божий Севастян Аврамович».

Хтозна, чи це збіг, чи спокута за порушення завітного припису, але через десяток років після того, як із Нобеля забрали книгу, згоріла тамтешня церква. Вдруге храм у селі потерпів від снаряду під час Першої світової війни. Був підпал церкви і за радянської влади.

о. Павло (Дубінець) та Сергій Чекун зі святим земляцьким раритетом.

дай отаким чином енергетика від святині передасться на нашу і водночас на, власне, її рідну землю, то це буде справді добрим знаком.

Повертайся, книго, додому!

За законами справедливості, святиня має первісне право перебувати там, де народилася. Але чи вдасться її повернути в Україну? Павло Дубінець, приміром, сподівається, що знайдуться зацікавлені «державні люди», які допоможуть посприяти цій справі. Принаймні, якщо не в поверненні оригіналу, то в створенні реринтної копії, здійсненні перевидання, а далі – у науковому вивченні пам'ятки і пошуку в ній тодішніх можливих мовних особливостей краю.

Що для цього потрібно? Найперше – домовленість на «високому» рівні про подальшу долю пам'ятки і її використання, наявність необхідних коштів, бо, скажімо, про-

воску.

Книга потрапила в Музей давнини, бо «мала цінність»

Окрім Павла Дубінця та Сергія Чекуна, які пройнялися долею Нобельського Євангелія, слід назвати ще одного дослідника найдавнішої пам'ятки українського Полісся – Валентину Тумаш-Ляховець із села Мутвиця Зарічненського району. Власне, саме з її наполегливості почалася

Відповідно серед нині сущих поліщуків побутує думка: «Якби книга залишалася на завітному місці, біда неодмінно проходила б мимо».

Із даного приводу Павло Дубінець зізнається, що у Вільнюській бібліотеці став перед Нобельським Євангелієм навколішки, помолився, доторкнувся до нього, аби пройнятися його духом і перенести цей дух на батьківщину.

– Я вірю в Бога; а не в містику, – каже священник, – і приклоняюся перед Богом. Водночас дуже хочеться, аби над рідним краєм не було ні проклять, ні біди. І якщо бо-

сканувати один листок письма (якщо дозволять), вартуватиме до десяти євро. Зрештою, потрібна ініціатива, зацікавленість та патріотизм

Щодо останніх факторів, то вони в дослідників із Полісся є, а щодо перших двох, то віриться: з Божим благословенням неодмінно будуть...

Тим паче, що наближається віхова дата – 14 червня 2020 року переписному Нобельському Євангелію сповниться 500 років.

Сторінку підготовку Євген ЦИМБАЛЮК